

2020'lerde Küreselleşen Dünya ve Türkiye - Fuat Keyman

2020 yılı nasıl geçecek?

Bu soru üzerine düşünürken, aslında bir on yılı bitirdiğimiz ve yeni bir on yıla da girdiğimizden hareketle, 2018 yılında 2020'ler üzerine hazırlanmış "Hangi Dünyada Yaşıyoruz?" başlıklı bir derlemeyi okuyucuların dikkatine sunmanın yararlı olacağını düşündüm ("Which World Are We Living In?", *Foreign Affairs*, 97/4, 2018).

Karşımızda çok çeşitli bir meydan okuma ve riskler listesi var: 2010 yılında Tunus'da başlayan ve hızla Mısır'a yayılan halkların temelde haysiyet ve adalet çağrısını içeren Arap Baharı'nın Suriye'deki iç savaş ve Mısır'daki darbeye bölgesel istikrarsızlığa ve insani trajediye dönüşmesi; 2008'de Amerika'da

başlayıp, Avrupa ve dünyaya yayılan küresel ekonomik krizin bugüne kadar çözülememiş olması; ABD-Çin ticaret savaşlarıyla başlayan sürecin güvenlik alanına evrilme riskinin giderek artması; demokrasinin küresel düzeyde durgunluk dönemine girmesi; güçlü liderlerin siyasette giderek kendi partilerinden bile bağımsız olarak güçlenmesi; işsizlik ve yoksulluktan küresel ısınmaya uzanarak insani güvenliği tehdit eden sorunların yaygınlaşması ve derinleşmesi. Her biri bugün yaşanan küresel ve bölgesel çalkantının göstergesi olan bu listeyi uzatmak elbette mümkün. Bunlar bize, 2010'lar gibi, 2020'lerde de 'güvenlik-ekonomi-demokrasi' ekseninde ortaya çıkan sorunların yarattığı küresel ve bölgesel çalkantının devam edeceğini ve daha da önemlisi iklimden işsizliğe, terörden şiddete kadar geniş bir yelpazede insan hayatını etkileyen insani güvenlik risklerinin de artacağını gösteriyor. Kısaca; yeni on yıl kolay geçecek bir on yıl olmayacak.

Bu bağlamda, şu saptamayı yapabiliriz: 2010'lu yıllar ciddi güvenlik risklerinden ekonomik krize, demokrasi ve hukuk sorunlarından küresel ısınma ve iklim değişikliğine, yoksulluktan dışlanmaya ve zorunlu göçe kadar uzanan geniş bir alanda yaşanan adaletsizlikler ve insani trajediler ile ulusal-bölgesel-küresel düzeyde büyük bir savrulmuş ve çalkantı içinde geçti.

Bu saptamalar hemen akla başka soruları getiriyor: Bu meydan okumalar, riskler ve belirsizlikler içinde küreselleşen dünyamız 2020'li yıllarda nasıl bir yapıya evrilecek? Nasıl bir dünyada yaşayacağız? Hangi unsurlar gelecek on yılı şekillendirecek?

Nasıl Bir Dünyaya Evrileceğiz?

Bu sorulara yanıt arama amacıyla ve ağırlıklı olarak uzmanlara sorularak yapılan önemli bir simülasyon çalışmasında, 2020'li yılların zor geçeceği noktasında bir uzlaşma varken, yukarıda sözü edilen çalışmadan dünyayı şekillendirecek sorun alanı olarak altı farklı dünyanın ortaya çıkabileceği öngörülmüştü. Diğer bir deyişle, küresel ve bölgesel çalkantı içinde öne çıkan sorunlar ve süreçlere bağlı olarak 2020'leri şekillendirecek altı farklı dünyadan bahsedebiliriz:

1) *Güvenlik Dünyası*: Bu görüşü savunanlar, ABD-Çin arasında şimdiden ticaret savaşlarıyla başlayan çatışmanın jeopolitik alana da yayılacağını ve 2020'li yıllara damga vuracağını, bu nedenle de güvenlik alanının ekonomi ve demokrasinin önüne geçeceği bir dünyada yaşayacağımız söylüyor. Atlantik yerine Pasifik Okyanusu'nun güvenlik düzleminde ön plana çıktığı, küresel güç kayması temelinde hegemonya mücadelesinin bölgesel anlamda kızıştığı, Asya'nın güçlendiği, Batı'nın zayıfladığı ve bu anlamda da mevcut hegemon ile yeni yükselen hegemon arasındaki güç ve liderlik rekabetinin arttığı bu 'Güvenlik Dünyası', ABD-Çin çatışması temelinde 2020'lere damga vuracak.

2) *Kurallar ve Kurumlar Dünyası*: Bu görüşü savunanlar, bugün karşı karşıya kaldığımız tüm güvenlik, ekonomik, çevresel ve insani sorunların devam edeceğini kabul etmekle birlikte, II. Dünya Savaşı sonrası kurulan BM, NATO, AB, Dünya Bankası, İMF, Dünya Ticaret Örgütü ve benzeri önemli uluslararası ve bölgesel örgütlerin yeni on yılda etkilerini arttıracaklarını ve bu sorunlara çözüm bulmada önemli rol oynayacaklarını söylüyorlar. Çok taraflı hareket eden bu 'Kurallar ve Kurumlar Dünyası', 2020'lerde küresel-bölgesel çalkantıya karşı istikrar ve normalleşmeye dönüşü devletlerden daha etkili olarak sağlayacak.

3) *Eşitsiz Dünya*: Bu görüşü savunanlar, küresel ölçekte, gerek büyük çapta yaşanan işsizlik sorununun, daha somutta ise genç işsizlik sorununun ve dünya nüfusunun %47'sinin, yani 3.5 milyara yakın insanın, günde 12 TL'nin altında bir parayla yaşamaya çalışmasını ifade eden mutlak açlık sorununun, gerekse de zengin ile fakir arasındaki gelir ve refah uçurumunun çok ciddi boyutlara ulaşmasının yarattığı eşitsizlik ve refahtan dışlanma sorununun 2020'leri şekillendireceğini söylüyorlar. Bu çerçevede gelecek on yılda, 'Eşitsiz Dünya'yı yaşayacağız ve bu soruna çözüm toplumun siyasetten temel talebi olacak.

2020'li yıllar, kimlik ve kutuplaşma siyasetlerinin demokrasi ve hukukun üstünlüğünün önüne geçtiği, ben-öteki ayrımı üzerinden yaşanan içe kapanma ve milliyetçiliğin güçlendiği bir on yıl olacaktır.

4) *Kabile Dünyası*: Bu görüşü savunanlar, bir taraftan Suriye, Irak, Libya, Yemen, Sudan vb. ülkelerde etnik, dinsel ve aşiret temelinde yaşanan kimlik sorunlarının, diğer taraftan Amerika'dan Avrupa'ya, Rusya'dan Çin ve Japonya'ya uzanan İslam korkusu, mülteci ve göçmen korkusu ile yabancı korkusu temelinde yaşanan kutuplaşma sorununun, dünyayı 'Kabile Dünyası'na dönüştürdüğünü söylemekte. Buna göre 2020'li yıllar, kimlik ve kutuplaşma siyasetlerinin demokrasi ve hukukun üstünlüğünün önüne geçtiği, ben-öteki ayrımı üzerinden yaşanan içe kapanma ve milliyetçiliğin güçlendiği bir on yıl olacaktır.

5) *Isınan Dünya*: Bu görüşü savunanlar, güvenlik, ekonomi ve demokrasi sorunlarına da etki edecek, son yıllarda yaygınlaşarak derinleşen ve gençlerden başlayarak tüm kesimler tarafından sosyal aktivizm, sivil toplum ve siyasi partiler yoluyla güçlü bir sesle dillendirilen bir sorunun 2020'li yılları şekillendireceğini söylüyorlar: küresel iklim değişikliği ve küresel ısınma. Küresel ısınma tüm insanları, tüm ülkeleri ve tüm canlıları tehdit eden bir sorun. Bu, yansımalarını gıdadan suya ve toprağa, işsizlikten ekonomik istikrara, demokrasiden güvenliğe, her alanda gördüğümüz ve ancak küresel iş birliği ve yeni bir siyaset-toplum anlayışıyla çözülebilecek bir sorun. 2020'li yıllarda 'Isınan Dünya' gerçeğinin artık inkâr edilemeyecek bir gerçeklik olarak yaşanacağı ortada.

6) *Dijital Dünya*: Bu görüşü savunanlar, tüm bu sorunları ve riskleri kabul ederken, çözümün son yıllarda giderek hızlanarak gelişen bir gerçeklikte yattığını ve bu gerçekliğin 2020'lere damga vuracağını söylüyorlar: teknolojiye devrim niteliğinde yaşanan değişimler, 4. Sanayi Devrimi denilen dijitalleşme ve otomasyon süreçlerinin, yani diğer bir deyişle 'Dijital Dünya'nın ortaya çıkması ve hayatın her alanına etki etmeye başlaması. 2020'lerde, küreselleşen dünyanın aynı zamanda giderek belirgin bir şekilde 'Dijital Dünya'ya evrileceği de ortadadır.

Şimdi bu olası dünyaları yan yana yazalım: 2020'lerde küresel ve bölgesel çalkantıların devam edeceği ama esas olarak dünyanın (1) Güvenlik Dünyası; (2) Kurallar ve Kurumlar Dünyası; (3) Eşitsiz Dünya; (4) Kabile Dünyası; (5) Isınan Dünya; (6) Digital Dünya olarak şekilleneceğini söyleyebiliriz.

Siz Nasıl Bir Dünya Öngörüyorsunuz?

Sanırım okuyucularımızı şu soruyu sormanın tam zamanı: eğer iki tercih hakkınız olsaydı, bu altı seçenekten hangilerini birinci ve ikinci tercihiniz olarak seçerdiniz? 5 dakikanız var, düşünün ve tercihinizi yapın.

“Altı seçenekten iki tercih yapmak” oyununu, 2019 yılı boyunca yaptığım yurt içi ve dışı konuşmalarda ve toplantılarda katılımcılarla oynadım. Bu oyunların sonucunda yurt dışında, özellikle Batı’da ve Türkiye’de katılımcılar arasında ilk iki tercih olarak, yüzde 70-75 oranda ‘Eşitsiz Dünya’ ve ‘Isınan Dünya’nın seçildiğini gördüm.

Peki, siz de bu şıkları mı seçtiniz? Siz de ‘Eşitsiz Dünya’ ve ‘Isınan Dünya’ 2020’leri şekillendirmede ön plana çıkacak mı dediniz?

Sonraki tercih, yüzde 50-55 oranında, ‘Dijital Dünya’ ve ‘Kabile Dünyası’ arasında oldu. Bazen biri, bazen diğerrinin üçüncü tercih olarak belirdi. Daha ilginç, büyük ölçüde seçilmesini beklediğimiz ABD-Çin çatışması temelinde şekillenen ‘Güvenlik Dünyası’ tercihi beşinci sırada çıkarken, demokrasi ve hukuk temelinde düşündüğümüz ‘Kurallar ve Kurumlar Dünyası’ oynadığımız tüm oyunlarda katılımcıların son tahmini olarak belirdi.

Öncelikle, güvenlik-ekonomi-demokrasi denkleminde, ekonomi ve güvenlik vurgusu demokrasinin önüne geçiyor.

Bu tahminler temelinde şu sonuca varabiliriz: 2020’ler dünyası insanı ve insan-canlı hayatını doğrudan etkileyecek olan gelir, iş, refah ve temel ihtiyaçlara adil katılım boyutlarını içeren eşitsizlik sorunu ile tüm insanlığı ve geleceğimizi etkileyecek küresel ısınma sorunu çerçevesinde şekillenirken, gelişecek olan ‘Dijital Dünya’nın sorunlarımıza çözüm olma noktasındaki önemi de artacak ve

daha fazla ciddiye alınacak. Bu bağlamda, küresel dünyamız eşitsiz ve ısınan dünya olmaya evrilirken, gelecek on yılda teknoloji ve dijitalleşme yoluyla sorunlara çözüm bulma çabaları da giderek artacak

Bu, bize, aynı zamanda toplum ve dünya yönetimi konusunda da önemli ipuçları veriyor.

Öncelikle, güvenlik-ekonomi-demokrasi denkleminde, ekonomi ve güvenlik vurgusu demokrasinin önüne geçiyor. Bununla birlikte, ikinci olarak, ekonomiden anlaşılan büyüme, yatırım, finans değil, aksine sürdürülebilir ve dayanıklı insani kalkınma oluyor. Daha somuta indirgersek, temelde işsizlik, yoksulluk ve temel ihtiyaçlardan yoksunluk sorunlarına çözüm bulunması talep ediliyor. Diğer bir deyişle, 'insani kalkınma' anlayışı 'neo-liberal ekonomik büyüme' anlayışının önüne geçiyor.

Üçüncü olarak, güvenlikten anlaşılan devlet güvenliğinden ziyade giderek 'insani güvenlik' oluyor ve güvenlik anlayışının odağının insan, canlı ve doğa olması isteniyor.

Dördüncü olarak, eşitsizlik ve ısınma tercihi ve tartışması içinde sıklıkla 'haysiyet', 'hakkaniyet', 'adalet' ve 'hak-özgürlük' kavramlar ve ilkelerine referans veriliyor. Örneğin, işsizlik ve yoksulluk sorunu, sadece ekonomik bir sorun değil, insanların haysiyeti ve hakları üzerine bir saldırı olarak da görülüyor. Bu çerçevede, Türkiye ve dünya yönetiminde insani güvenlik temelinde hakkaniyet, adalet ve özgürlüğe dayalı bir yönetim anlayışı talep ediliyor.

Tüm bu veriler çerçevesinde, 2020'li yılların alttan gelen ve insani düzeyde seslendirilen 'eşitsizlik ve küresel ısınmaya karşı mücadele' talepleri ile liderler ve hükümetler düzeyinde yukarıdan aşağıya hareket ederek devlet güvenliğini ve ekonomik büyümeyi ön plana çıkartan siyaset ve yönetim anlayışı arasındaki gerilimlerin artması ve derinleşmesi içinde geçeceğini öngörebiliriz.

Türkiye’de Durum

Türkiye’de de son iki yıldır toplum ile hükümet arasında, ‘Türkiye nasıl yönetilmeli?’ sorusuna yanıt vermede ciddi bir farklılaşma, hatta kopukluk ortaya çıkmış durumda. Toplumsal yaşamda ve farklı kimlikler içinde bir bütün olarak eşitsizliğe ve küresel ısınmaya karşı mücadele edilmesi talebi dile getiriliyor. Toplum (genç) işsizliğe, yoksulluğa, yoksunluğa karşı mücadele eden ve bunu yaparken ‘haysiyet, hakkaniyet, adalet ve özgürlük’ ilkelerini yaşama geçiren bir ülke yönetimi özlemi içinde.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ise, merkezi konuma koyduğu devlet güvenliği ve ekonomik büyümeyi ön plana çıkartan yönetim anlayışını yerleştirmek etmek istiyor.

Devlet yönetimi ile toplum arasındaki bu kopukluk, seçim sonuçlarında yaşanıyor, kamusal tartışmaya yansıyor ve nihayetinde alternatif siyasi hareketlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlıyor.

Bir tarafta, hemen yeni yılın ilk günlerinde, 2 Ocak’ta Türkiye’de Libya’ya asker gönderme tezkeresi onaylanıyor; 3 Ocak’ta ABD-İran gerilimini savaş noktasına getirecek ABD’nin füze saldırısıyla Irak’ta İran’ın Devrim Muhafızlarının Kudüs Grubunun Komutanı Kasım Süleymani öldürülüyor; kısaca ABD’yi, Rusya’yı, İran’ı, onlarla hareket eden devletleri ve de Türkiye’yi yönetenler sert-askeri güç temelinde savaş hamleleri yapıyorlar, ‘Güvenlik Dünyası’ tercihlerini güçlendirmek istiyorlar.

Diğer tarafta, Türkiye toplumu ve insanı, ‘haysiyet-hakkaniyet-adalet-özgürlük’ ekseninde bir ülke taleplerini dile getiriyor. Vatanseverliği, sadece devlet güvenliğini sağlamak için çalışmak olarak değil, aynı zamanda ve daha öncül olarak insani güvenliğin tüm insanlar, canlılar ve doğa için tüm boyutlarıyla yaşandığı bir Türkiye için çalışmak ve çaba göstermek şeklinde tanımlıyorlar.

2020'lerin Eşitsiz ve Isınan Dünyasında Türkiye, güvenlik-ekonomi-demokrasi dengesini kurmada bölgesinde öncü olabilir; 2010'ların başında Arap Baharında dile getirilen haysiyet-haklar-adalet talebini tekrar küresel ve bölgesel barışın sağlanmasında gündeme taşıyabilir; küresel düzeyde sorumlu ve itibarlı bir devlet olarak hareket ederken, yeni dış politika anlayışını da 'önce insan' temelinde seslendirebilir.

Türkiye'nin, buna gücü ve potansiyeli var. Unutmayalım ki, tarihsel süreçte Türkiye ne zaman kendi içinde reform-demokrasi-birlikte yaşama üçgeninde başarılı olmuşsa, o zaman küresel sorumluluklarını yerine getirmede de başarılı olmuş ve dünyadaki algısı olumluya dönmüş.

Prof. Dr. Fuat Keyman, Sabancı Üniversitesi Kurumsallaşma ve Toplumsal Katkı Süreçlerinden Sorumlu Rektör Yardımcısı, İstanbul Politikalar Merkezi Direktörü ve Sabancı Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Profesörüdür. Türkiye'nin önde gelen siyaset bilimcilerinden Keyman, küreselleşme, demokratikleşme, uluslararası ilişkiler, Türkiye-AB ilişkileri, Türk dış politikası ve sivil toplumun gelişimi konularında uzmanlaşmıştır.